

PREVENCIJA KAO FAKTOR UNAPREĐENJA KVALITETA ŽIVOTA ZANEMARENE I ZLOSTAVLJANE DJECE U PORODICI

Prof. dr Dragana Šćepović¹
Univerzitet u Banjoj Luci

Fakultet političkih nauka

Apstrakt: Iako postoje teškoće u davanju jedne opšteprihvaćene definicije pojma nasilje nad djecom, većina autora se slaže da su osnovni oblici nasilja nad djecom u porodici zanemarivanje i fizičko, psihičko i seksualno zlostavljanje. Centri za socijalni rad imaju javna ovlaštenja i zadatak da štite djecu, njihova prava i interese, ali i da pružaju podršku i pomoć roditeljima, s ciljem unapređenja kvaliteta života djece u porodici. U slučajevima zanemarivanja i zlostavljanja djece u porodici, centri intervenišu mjerama socijalne i porodičnopravne zaštite i preduzimaju mjere za sprečavanje daljeg nasilja. Pored centara za socijalni rad i drugi subjekti zaštite (policija, tužilaštva, sudovi, zdravstvene i obrazovne ustanove), čiji je zadatak ne samo zaštita žrtava i procesuiranje nasilja, već i sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici, predstavljaju ključne aktere u implementaciji svih oblika i mjera prevencije. S ciljem izgradnje sistema i ostvarivanja boljeg preventivnog djelovanja, u radu su analizirani standardi prevencije sadržani u Konvenciji Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (podizanje nivoa svijesti o nasilju kao društvenom problemu, uvođenje sadržaja o nasilju u programe obrazovnih ustanova, stručno usavršavanje, senzibilizacija profesionalaca i njihovo osposobljavanje za međusektorsku saradnju i preventivni rad sa počiniocima nasilja). S obzirom na to da preventivne aktivnosti nisu u značajnoj mjeri zastupljene u okviru redovnih aktivnosti subjekata zaštite, u radu se ukazuje na njihove obaveze i mogućnosti provođenja preventivnih mjera na lokalnom nivou. Provođenje preventivnih aktivnosti, koje su usmjerene na sprečavanje, suzbijanje, ali i zaustavljanje daljeg nasilja, podrazumijeva interdisciplinarni pristup i multisektorsku saradnju svih subjekata zaštite. U tom smislu, posebna pažnja je posvećena koordinisanom djelovanju svih subjekata koji su uključeni u proces prevencije, čiji je cilj usaglašavanje postupaka i aktivnosti, i povećanje odgovornosti svih učesnika.

Ključne riječi: prevencija, zanemarivanje, zlostavljanje, djeca, porodica

Uvod

Činjenicu da je nasilje nad djecom u porodici u stalnom porastu, potvrđuje svakodnevno povećanje broja djece koja su zanemarena i zlostavljana u vlastitim porodicama. U skladu sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori“ br. 19/13), nasilje u porodici obuhvata sva djela fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u porodici ili

---

¹ Dr Dragana Šćepović, vanredni profesor; Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Studijski program Socijalni rad ; dragana.scepovic@fpn.unibl.org

domaćinstvu, ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera. Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije, nasilje nad djecom obuhvata sve oblike fizičkog i/ili emocionalnog zlostavljanja, seksualno zlostavljanje, zanemarivanje ili nemarno postupanje, komercijalnu ili drugu eksploataciju, što dovodi do stvarnog ili potencijalnog narušavanja zdravlja djeteta, njegovog opstanka, razvoja ili dostojanstva u kontekstu odnosa koji podrazumijeva odgovornost, povjerenje ili moć (WHO, 1999). Killen (Killen, 2001: 17) opisuje nasilje nad djecom kao složenu i bolnu pojavu. To je, kako navodi, pojam koji opisuje „mnogu bespomoćnu djecu kojima je nešto uskraćeno”. Nasilje nad djecom u porodici, prema Buljan Flander i Kocijan Hercigonja (2003: 1), obuhvata „fizičko i mentalno povređivanje, seksualno zlostavljanje i nemaran postupak ili maltretiranje djece ispod 18 godina od strane osoba koje su odgovorne za djetetov razvoj”. Iako se slaže sa većinom autora da postoje četiri oblika nasilja nad djecom: zanemarivanje, fizičko nasilje, emocionalno nasilje i seksualno nasilje, Killen (Killen, 2001: 17) smatra da ovi oblici zlostavljanja svakako nisu kategorije koje jedna drugu isključuju, i da se najčešće govori o tome koji oblik zlostavljanja je dominantan u tom momentu. Važno je istaći da o nasilju nad djecom u porodici govorimo ne samo kada je dijete direktna žrtva nasilja od strane osoba koje ono dobro poznaje, već i u situacijama kada je izloženo nasilju u porodici kao indirektna žrtva, odnosno kada prisustvuje scenama nasilja u porodici.

U skladu sa Konvencijom o pravima djeteta UN (1989), države imaju odgovornost da putem nadležnih institucija obezbijede zaštitu djeteta od svih oblika nasilja. Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu: Konvencija Savjeta Evrope) utvrđeno je da je obaveza država potpisnica usklađivanje sistema zaštite i sistema prevencije nasilja nad ženama i u porodici sa obavezama preuzetim njenim potpisivanjem i ratifikovanjem. Dosadašnja iskustva su pokazala da se najveći dio mjera i aktivnosti prevencije u Republici Srpskoj provodio u okviru aktivnosti nevladinih organizacija, koje su dale značajan doprinos u sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici. Subjekti zaštite (centri za socijalni rad, policija, tužilaštva, sudovi, zdravstvene i obrazovne ustanove), čiji je zadatak ne samo zaštita žrtava i procesuiranje nasilja, već i sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici, predstavljaju ključne aktere u implementaciji svih oblika i mjera prevencije, od kojih se kao najznačajnije izdvajaju: podizanje nivoa svijesti o nasilju kao društvenom problemu (kroz kampanje i informisanje o različitim oblicima nasilja, o djelovanju subjekata zaštite, mjerama zaštite i podrške žrtava nasilja i sl.), obrazovanje (uvođenje sadržaja o nasilju u programe obrazovnih ustanova), stručno usavršavanje i senzibilizacija profesionalaca u svim sektorima, i njihovo osposobljavanje za međusektorsku saradnju, ali i preventivni rad i terapijski programi za počinioc nasilja koji su usmjereni na usvajanje nenasilnog ponašanja i promjenu nasilnih oblika ponašanja. Polazeći od toga da preventivne aktivnosti nisu u značajnoj mjeri zastupljene u okviru redovnih aktivnosti subjekata zaštite, u fokusu rada su i mogućnosti provođenja preventivnih aktivnosti i obaveze svakog subjekta zaštite u ostvarivanju ovih zadataka u Republici Srpskoj.

Zanemarivanje i zlostavljanje djece u porodici

Iako se ne mogu usaglasiti oko definisanja pojma *nasilje nad djecom*, većina autora je saglasna da su osnovne vrste nasilja nad djecom u porodici zanemarivanje i fizičko, emocionalno i seksualno zlostavljanje. Zanemarivanje, koje podrazumijeva nepružanje adekvatne njege i brige djetetu od strane odraslih i zapostavljanje njegovih osnovnih potreba, što može dovesti do oštećenja zdravlja i poteškoća u razvoju djeteta, smatra se najčešće zastupljenom vrstom nasilja nad djetetom od strane roditelja. Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije, zanemarivanje se određuje kao nemar ili propust osoba koje pružaju njegu da obezbijede razvoj djeteta u oblastima zdravlja, ishrane, smještaja, obrazovanja, emocionalnog razvoja i bezbjednosti uslova života, u okviru razumno raspoloživih sredstava porodice ili pružaoca njege, što narušava ili može narušiti zdravlje djeteta ili njegov fizički, psihički, duhovni, moralni ili društveni razvoj. Zanemarivanje obuhvata i propuste u vršenju nadzora i zaštite djece od povređivanja u mjeri u kojoj je to moguće, a fizičko zlostavljanje djeteta je prepoznato kao oblik zlostavljanja koje dovodi do stvarnog ili potencijalnog fizičkog povređivanja usljed postojanja ili odsustva interakcije koja predstavlja razuman okvir nadzora roditelja ili osobe koja ima odgovornost, moć nad djetetom ili povjerenje djeteta. Seksualno zlostavljanje djeteta definisano je kao uključivanje djeteta u seksualnu aktivnost koju ono nije u stanju da razumije u potpunosti, sa kojom nije saglasno ili za koju nije razvojno doraslo i nije u stanju da se s njom saglasi, aktivnost kojom se krše zakoni ili socijalni tabui društva (WHO, 1999). Hart (1987; prema Vidanović, Kolar, 2008: 56) definiše

emocionalno zlostavljanje djece kroz sledeće tipove roditeljskog ponašanja: odbacivanje, degradacija, terorisanje, izolacija, „kvarenje“, eksploatacija, uskraćivanje esencijalne stimulacije i emocionalne razmjene i nepouzdanost i nekonzistentno roditeljstvo.

U Konvenciji o pravima djeteta UN (1989), porodica je definisana kao osnovna grupa društva i prirodno okruženje za rast i dobrobit svih njenih članova. Rot (2006) o porodici govori kao o primarnoj maloj grupi u kojoj se razvija odnos roditelj-dijete, u kojoj su emocionalni odnosi intenzivni, interakcija dugotrajna i raznovrsna, a uzajamni uticaji i zavisnost veliki. Ekerman (1966: 41) porodicu opisuje kao mjesto u kome se ljubav razmjenjuje u svim pravcima, a Margaret Mid (M. Meed, prema Golubović, 1981) kao jedinstveno mjesto gdje se stvara čovjek. Iako je u većini definicija porodica prepoznata kao prvo socijalno okruženje u kome dijete stiče svoja iskustva, uspostavlja bliske odnose ljubavi, poštovanja i razumijevanja, kao mjesto sigurnosti i sreće, ipak za veliki broj djece porodice predstavljaju mjesto stalnih sukoba, konflikata i nesigurnosti, neizvjesnosti, strepnje i straha. Prema Kaprara i Červone (2003) psihoanalitičari su prvi istakli značaj porodične klime i porodičnih odnosa, posebno odnosa roditelj-dijete za razvoj djeteta. U skladu sa teorijom afektivnog vezivanja Džona Bolbija (John Bowlbi, 1969), kod djeteta postoji primarna potreba za posebnom vrstom vezivanja za odrasle, koju naziva *attachment* (privrženost), a koja označava specifičnu emocionalnu vezu između djeteta i majke, odnosno osobe koja brine o djetetu. Bolbi (1969) smatra da kvalitet privrženosti zavisi od osjetljivosti majke na potrebe djeteta i signale koje joj dijete šalje. U skladu s tim, Meri Ejnsvort (Mary Ainsworth, prema Howe, 1995) govori o postojanju četiri vrste privrženosti kod djece: sigurna, izbjegavajuća, ambivalentna i dezorganizovana, dok prema Hov (Howe, 1995) postoji još jedna vrsta koju on naziva *bez prihvaćenosti*, a odnosi se na djecu koja nisu bila u prilici da stvore privrženost. Prema Mejn (Main, 1999), privrženost je univerzalna pojava i svako dijete će se vezati sigurno ili nesigurno, ukoliko postoje osobe za koje se može vezati. Dijete žrtva nasilja u porodici je, kako navodi Polovina (2007: 173), izloženo „nepodnošljivom iskustvu rascjepa u svom doživljaju roditelja kao osobe za koju je na neki način osjećajno vezano, a koja ga ugrožava, odbacuje“. Prema Roner (Rohner, 2004) postoji samo jedna dimenzija roditeljskog ponašanja i to je roditeljska toplina, koju razmatra kao prihvatanje (roditelji je izražavaju kao ljubav i toplinu) ili odbijanje (roditelji je izražavaju kao neprijateljstvo, agresiju, zanemarivanje i odbacivanje djeteta). Pojmom odbacivanje, Roner ukazuje upravo na problem zanemarivanja i svih oblika zlostavljanja djece od strane roditelja. Zanemarivanje i zlostavljanje djece od strane roditelja predstavljaju poremećen odnos u kome osoba koja treba da štiti dijete, u stvari predstavlja za njega izvor opasnosti.

Zanemarivanje i zlostavljanje djece predstavlja ozbiljan i veoma složen društveni problem. U skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti Republike Srpske ("Sl. glasnik RS" br. 37/12, 90/16, 94/19. i 42/20), *djetetom žrtvom nasilja* smatra se dijete kome se nanosi fizička, psihička i seksualna patnja ili emocionalna bol, kao i prijetnja takvim djelima ili zanemarivanje, nebriga i nezadovoljavanje osnovnih životnih potreba, što ga ozbiljno sputava da uživa u svojim pravima i slobodama (član 18. tačka 4), a *djetetom čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama* (član 18. tačka 3), smatra se dijete čiji roditelji zbog bolesti ili smrti jednog roditelja, nesređenih porodičnih odnosa, materijalnih ili drugih razloga nisu u mogućnosti da mu obezbijede normalne uslove za pravilno vaspitanje, fizički i psihički razvoj. Pod pojmom dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, koji, kako se vidi, nije precizno definisan u navedenom zakonu, između ostalih kategorija djece čiji je razvoj ugrožen porodičnom situacijom, podrazumijevaju se i zanemarena i zlostavljana djeca. Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim odnosima izložena su zanemarivanju, zlostavljanju i zloupotrebi, i drugim neprimjerenim odnosima roditelja prema njima. Djeci, koju roditelji zanemaruju i zlostavljaju, ugroženo je ne samo zadovoljavanje osnovnih fizioloških potreba, već i potreba za sigurnošću, ljubavlju, poštovanjem i samopoštovanjem, kao i potreba za samoaktualizacijom. Prema Maslovu (Maslov, 1982), potrebe višeg reda se ne mogu normalno zadovoljavati u nesigurnoj i nepredvidivoj socijalno-psihološkoj atmosferi i strahu.

Porodičnim zakonom Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske” br. 54/02, 41/08. i 63/14) utvrđene su situacije kada roditelj zanemaruje roditeljske dužnosti i zloupotrebljava roditeljska prava. U članu 106. stav 3. Porodičnog zakona stoji da roditelj grubo zanemaruje roditeljske dužnosti i prava ako: napusti dijete, ne brine o djetetu s kojim ne živi duže od mjesec dana, ako u roku od godinu dana ne stvori uslove za zajednički život sa djetetom koje je smješteno u drugu porodicu ili ustanovu, a za to nema opravdan razlog, ako je zanemario staranje o osnovnim životnim potrebama djeteta s kojim živi ili se ne pridržava mjera koje je radi zaštite prava i dobrobiti djeteta prethodno donio nadležni organ. Članom 106. stav 2. navedenog zakona definisano je da roditelj zloupotrebljava roditeljska prava i

dužnosti ako: provodi fizičko ili psihičko nasilje nad djetetom, seksualno iskorištava dijete, eksploatiše dijete prisiljavajući ga da pretjerano radi ili da obavlja rad neprimjeren njegovom uzrastu, ako dozvoljava djetetu uživanje alkoholnih pića, droga i drugih opojnih supstanci ili ga na to navodi, ako navodi dijete na bilo koji oblik društveno neprihvatljivog ponašanja ili ako na bilo koji drugi način grubo krši prava djeteta.

Djeca koju roditelji zanemaruju i zlostavljaju često žive i u nepovoljnim socijalno-ekonomskim prilikama, a mreža socijalne podrške je neadekvatna ili ne postoji. Poremećaji odnosa između roditelja i djece, koji se ispoljavaju kao zlostavljanje i zanemarivanje djece, predstavljaju složenu pojavu koja zahtijeva reakciju nadležnih institucija, prvenstveno centara za socijalni rad. Ukoliko postoji životna ugroženost djeteta, aktivnosti centra su usmjerene na pružanje neposredne zaštite djetetu, a ukoliko postoje razvojni rizici za dijete, aktivnosti se usmjeravaju na obezbjeđivanje uslova za njegov potpun rast i razvoj, kao i na promjenu ponašanja roditelja koja mogu ugroziti razvoj djeteta. Procjena sigurnosti djeteta podrazumijeva procjenu izloženosti djeteta zanemarivanju, zlostavljanju, izrabljivanju, ugroženosti i sl. Kada kapaciteti porodice nisu dovoljni za njeno kvalitetno funkcionisanje, centri za socijalni rad, koji imaju značajnu ulogu u zaštiti prava i interesa djeteta koju roditelji zanemaruju i zlostavljaju, intervenišu mjerama socijalne i porodičnopravne zaštite (Šćepović, 2018).

Zaštita prava i interesa djece koju roditelji zanemaruju i zlostavljaju

Pravo svakog djeteta je da ono i njegova porodica dobiju prilagođenu i pravovremenu stručnu pomoć, pri čemu se mora voditi računa o najboljem interesu djeteta i zaštiti njegovih prava. Stručnjaci imaju obavezu da djeci obezbijede pomoć i podršku, a roditelji odgovornost da prihvate stručnu pomoć i da unaprijede roditeljske vještine. U skladu sa Konvencijom o pravima djeteta, države potpisnice su u obavezi da obezbijede da djetinjstvo uživa posebnu pomoć i brigu, i da dijete raste u porodičnom okruženju. Članom 19. Konvencije o pravima djeteta je utvrđeno da države imaju obavezu preduzimanja mjera kojima će se dijete zaštititi od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja. U skladu sa odredbama navedene Konvencije, dijete ima pravo da živi sa svojim roditeljima i da se ne odvaja od njih, roditelji imaju zajedničku odgovornost da obezbijede djetetu stabilno i sigurno okruženje, a država ima obavezu da im pomogne u ostvarivanju ovog prava. Konvencijom je utvrđeno da, ukoliko ne postoji potrebna sigurnost djeteta u porodici, država mora da zaštiti dijete, kao i da, prilikom izbora mjere zaštite, prioritet imaju porodični oblici zbrinjavanja. U članu 9, kojim je definisano očuvanje porodične zajednice i sprečavanje razdvajanja porodice, naglašava se da nijedno dijete ne treba da bude odvojeno od roditelja protiv svoje volje, što znači da se izdvajanje djeteta iz porodice može vršiti samo kad je to stvarno neophodno i kad je u najboljem interesu djeteta (Šćepović, 2018). Univerzalnim principima (pravo djeteta na život, opstanak i razvoj; zaštita djeteta od bilo kog oblika diskriminacije; pravo djeteta na izražavanje mišljenja i pravo na najbolji interes djeteta), postavljenim u Konvenciji o pravima djeteta, utvrđeni su načini postupanja sa djecom. Zaštita prava zanemarene i zlostavljane djece podrazumijeva da se u svim aktivnostima koje se preduzimaju treba rukovoditi najboljim interesom djeteta. Svako dijete ima pravo da učestvuje u ostvarivanju svojih prava, odnosno da izrazi svoje mišljenje o svim stvarima koje ga se tiču, što znači da dijete koje roditelji zanemaruju i zlostavljaju ima pravo da izrazi svoje mišljenje vezano za mjere koje centar za socijalni rad primjenjuje. Primjena navedenih principa u radu sa zlostavljanom i zanemarenom djecom podrazumijeva usklađenost domaćeg pravnog okvira sa odredbama Konvencije o pravima djeteta. Prava djece koju roditelji zanemaruju i zlostavljaju, koja proizilaze iz Konvencije, utvrđena su i Ustavom Republike Srpske, u kome stoji da posebnu zaštitu treba obezbijediti djeci o kojima se roditelji ne staraju na adekvatan način (član 36). U skladu sa Porodičnim zakonom Republike Srpske, roditelji imaju dužnost i pravo da štite djecu i da se brinu o njihovom životu i zdravlju (član 81. tačka 1), a organ starateljstva je u obavezi da, ukoliko to interesi djece zahtijevaju, pruži pomoć roditeljima u sređivanju njihovih socijalnih, materijalnih i ličnih prilika i odnosa (član 95). Navedenim zakonom je utvrđeno da država ima obavezu da posredstvom nadležnih organa preduzme mjere za zaštitu djeteta od svakog oblika zanemarivanja i zlostavljanja. Socijalna zaštita djece žrtava nasilja u porodici u Republici Srpskoj definisana je Zakonom o socijalnoj zaštiti. Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici ("Sl. glasnik Republike Srpske" br. 201/12, 108/13, 82/15 i 84/19) obezbijedena je efikasnija i potpunija zaštita zanemarene i zlostavljane djece. Protokol o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece („Službeni glasnik Republike Srpske" br. 82/13) na snazi je od 2013. godine. Nadležni organi su

u obavezi da pri izboru i provođenju mjera i usluga zaštite prava i interesa djeteta, pored poštovanja domaćeg normativno pravnog okvira, uvažavaju i odredbe ratifikovanih međunarodnih dokumenata.

Preventivne aktivnosti centara za socijalni rad u radu sa zanemarenom i zlostavljanom djecom i njihovim roditeljima

Centri za socijalni rad predstavljaju osnovne ustanove sa javnim ovlaštenjima u sistemu socijalne zaštite Republike Srpske. Prema Zakonu o socijalnoj zaštiti Republike Srpske (član 101. stav 2), centri za socijalni rad, pored osnovnih, obavljaju i stručne poslove u provođenju socijalne zaštite i socijalnog rada, porodične i dječije zaštite. U skladu sa navedenim, jedan od zadataka centara za socijalni rad je da razvijaju i unapređuju preventivne aktivnosti koje doprinose sprečavanju i suzbijanju socijalnih problema. Na osnovu Porodičnog zakona Republike Srpske, poslovi zaštite i pružanja pravne pomoći porodici i njenim članovima povjereni su organu starateljstva odlukom nadležnog organa lokalne samouprave (član 13). Vršeći poslove i obavljajući funkciju organa starateljstva, centri za socijalni rad predstavljaju institucije koje se sa posebnim društvenim ovlaštenjima bave zaštitom djece i porodice. Prema Milovanović i Krgović (1998), sve aktivnosti centara za socijalni rad, koje se odnose na zaštitu prava djece, zasnovane su na protektivnom pristupu koji podrazumijeva određene intervencije koje su motivisane i opravdane interesom djeteta.

Dijete, korisnik prava u socijalnoj zaštiti, prema Zakonu o socijalnoj zaštiti jeste dijete: bez roditeljskog staranja, sa smetnjama u razvoju, čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, žrtva nasilja, žrtva trgovine djecom, sa društveno neprihvatljivim ponašanjem, izloženo socijalno rizičnim ponašanjima i dijete kome je zbog posebnih okolnosti potrebna socijalna zaštita. Porodičnim zakonom, Zakonom o socijalnoj zaštiti, Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici i drugim zakonskim i podzakonskim aktima utvrđeno je da su centri za socijalni rad dužni da pruže djeci svu neophodnu pomoć, podršku i zaštitu.

U skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, centri za socijalni rad imaju koordinirajuću ulogu u zaštiti svih žrtava nasilja. Obaveza centra je da formira stručni tim koji se sastoji od predstavnika centra, organa i službi jedinice lokalne samouprave, policije, nevladinih organizacija i stručnjaka koji rade na slučajevima nasilja u porodici, radi utvrđivanja plana pomoći žrtvi (član 21). Aktivnosti na tretmanu žrtve nasilja, kao i na prevenciji nasilja u porodici, provode se posredstvom centara za socijalni rad, koji obezbjeđuju interdisciplinarni i multisektoralan pristup. Multisektoralan pristup podrazumijeva saradnju nadležnih institucija, njihovu odgovornost i ispunjavanje obaveza u postupku pružanja zaštite žrtvama nasilja, a djeca uživaju posebnu pomoć i zaštitu (Šćepović i Rakanović Radonjić, 2018).

Ajduković (2008: 64) pod intervencijama koje organ starateljstva preduzima u zaštiti djece koju roditelji zanemaruju i zlostavljaju i njihovih porodica, podrazumijeva prije svega preventivne aktivnosti, zatim rane intervencije (psihosocijalni programi čiji je cilj osnaživanje porodica koje su pod malim ili umjerenim rizikom za obavljanje svojih uloga i funkcija, kao što je upozorenje roditelja), zakonski obavezne intervencije koje se provode u zajednici (nadzor nad vršenjem roditeljskog prava, mjere usmjerene na osnaživanje i promjenu ponašanja roditelja), alternativno zbrinjavanje djece van porodice i posttremanske intervencije koje podržavaju roditelje u održavanju postignute promjene.

Centri za socijalni rad imaju velike nadležnosti u zaštiti zanemarene i zlostavljane djece i pružanju podrške i pomoći njihovim roditeljima, ali i u provođenju preventivnih aktivnosti. Zadatak koji se odnosi na razvijanje i unapređenje preventivnih aktivnosti kojima se doprinosi sprečavanju i suzbijanju socijalnih problema, među kojima se nasilje u porodici izdvaja kao jedan od najozbiljnih, centri mogu realizovati kroz provođenje aktivnosti primarne prevencije (opšta i ciljana). Centri za socijalni rad bi trebalo da provode mjere *opšte prevencije*, namijenjene svim porodicama sa djecom, kojima se prevenira negativan uticaj rizičnih faktora, ali i mjere *ciljane prevencije* kojima se pruža pomoć roditeljima usmjerena na promjenu životnih okolnosti, loših ponašanja, ali i unapređenje roditeljskih sposobnosti. Mjere ciljane prevencije su usmjerene na smanjivanje postojećih i sprečavanje nastanka novih problema. Preventivne aktivnosti, koje su usmjerene na sprečavanje i suzbijanje zanemarivanja i zlostavljanja djece, trebalo bi prvenstveno usmjeriti na faktore koji dovode do ovog problema. Prema Killen, na kvalitet roditeljstva mogu nepovoljno da se reflektuju neke od dimenzija ličnosti, kao što su nezrelost, emocionalne teškoće, mentalni poremećaji, mentalna zaostalost i bolesti zavisnosti (Killen, 2001: 98). Zanemarivanje i zlostavljanje djece često je povezano i sa stambenim i materijalnim problemima, nezaposlenošću, ali i drugim teškoćama kao što su bolest, poremećeni

partnerski odnosi, razvod, izostanak ili nedovoljna mreža socijalne podrške, samohrani roditelji, nizak obrazovni nivo, ponašanja naučena u porodici porijekla i sl.

Prevenција nasilja nad djecom u porodici, koja je usmjerena na poboljšavanje kvaliteta roditeljstva i na unapređenje kvaliteta života djece u porodici, podrazumijeva provođenje aktivnosti kojima će se uticati na faktore rizika, pružati podrška porodici i osposobljavati roditelji da odgovornije obavljaju svoju roditeljsku ulogu. Polazeći od toga kako Denijels i Vajngarten (Daniels i Weingarten, 1983, prema Milojković i sar., 1997: 70) opisuju fenomen roditeljstva, ističući da roditeljstvo daje priliku roditeljima da ispolje ko su, ali i da nauče šta mogu da budu i da postanu drugačiji, za očekivati je da će se provođenjem preventivnih aktivnosti uticati na promjenu ponašanja roditelja koji neadekvatno obavljaju svoju roditeljsku ulogu, na smanjenje broja djece koju roditelji zanemaruju i zlostavljaju, a čiji su razvoj i sigurnost ugroženi u njihovim vlastitim porodicama, upravo zbog neodgovornog odnosa roditelja prema njima.

Takođe, može se reći da i mjere organa starateljstva, kao što su upozorenje roditelja na nedostatke u podizanju i vaspitanju djece i stalni nadzor nad vršenjem roditeljskog prava, predstavljaju preventivne mjere, ako ih posmatramo u odnosu na mjeru oduzimanje djeteta od roditelja i zbrinjavanje u drugu porodicu ili smještaj u ustanovu.

Iako centri za socijalni rad imaju velika ovlaštenja u radu sa zanemarenom i zlostavljansom djecom i njihovim roditeljima, multisektorski odgovor zahtijeva uključivanje i ostalih subjekata, ne samo u postupak zaštite, već i u osmišljavanje i provođenje preventivnih mjera.

Prevenција zanemarivanja i zlostavljanja djece u sistemu zaštite i podrške u Republici Srpskoj

I pored postojanja obaveza koje su preuzete potpisivanjem i ratifikovanjem Konvencije Savjeta Evrope, može se reći da subjekti zaštite žrtava nasilja u Republici Srpskoj u prethodnom periodu nisu u značajnijoj mjeri provodili preventivne aktivnosti. Podaci pokazuju da programi prevencije još uvijek ne predstavljaju redovne aktivnosti ustanova i institucija koje se bave problemima nasilja u porodici, kao i da su u prethodnom periodu najvećim dijelom na provođenju preventivnih mjera i aktivnosti bile angažovane nevladine organizacije.

U cilju dobijanja podatka o tome da li i u kojoj mjeri subjekti zaštite na lokalnom nivou provode preventivne aktivnosti i primjenjuju multisektorski pristup u prevenciji nasilja, stručni tim Gender centra (Šućur Janjetović, 2018; Šćepović, 2021)² uradio je analizu stanja u oblasti prevencije nasilja za nekoliko lokalnih zajednica.³ Analiza se fokusirala na preventivne mjere i aktivnosti, njihov sadržaj i uslove realizacije. Prilikom izrade analize tokom 2018. godine, na osnovu razgovora koji je vođen u okviru fokus grupa sa profesionalcima koji rade na slučajevima nasilja u porodici, i koji su prošli edukacije čiji je cilj bio osposobljavanje za pružanje multisektorskog odgovora žrtvama nasilja, bilo je evidentno da na nivou lokalnih zajednica ili nije ništa rađeno ili je nedovoljno urađeno na poslovima prevencije nasilja nad ženama i u porodici. Na osnovu analize sadržaja razgovora u okviru fokus grupa stekao se utisak da su preventivne aktivnosti na marginama interesa lokalnih subjekata zaštite i podrške. Dvije godine kasnije, stručni tim je u istim opštinama ponovo uradio analizu stanja u oblasti prevencije nasilja. Pored rada u fokus grupama, koji je ponovo realizovan sa profesionalcima koji su prošli obuku

---

² Gender centar Vlade Republike Srpske realizovao je projekat „Povećanje pristupa kvalitetnijim multisektorskim uslugama za osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i u porodici na lokalnom nivou“, u okviru koga je rađena analiza postupanja subjekata zaštite u pružanju multisektorskog odgovora u slučajevima nasilja nad ženama i u porodici na lokalnom nivou. Kao rezultat analize urađena su dva izvještaja:

*Šućur Janjetović, V. (2018). Izvještaj o sprovedenim aktivnostima u okviru mentorskog praćenja primjene znanja i vještina stečenih na obukama po Modulu za multisektorsku obuku za pružaoce usluga u skladu sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i u porodici na lokalnom nivou vlasti u Zvorniku, Bratuncu, Milićima, Višegradu, Rudom, Novom Goraždu i Gradu Istočno Sarajevo sa pripadajućim opštinama. Banja Luka: Gender centar Republike Srpske.

*Šćepović, D. (2021). Izvještaj Mentorskog tima o sprovedenim aktivnostima u okviru mentorskog praćenja primjene znanja i vještina stečenih na obukama po Modulu za multisektorsku obuku za pružaoce usluga u skladu sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju svih oblika nasilja nad ženama i u porodici na lokalnom nivou vlasti. Banja Luka: Gender centar Republike Srpske.

³Analiza je urađena za područje sledećih lokalnih zajednica: Zvornik, Bratunac, Milići, Višegrad, Rudo, Novo Goražde i Grad Istočno Sarajevo sa pripadajućim opštinama.

za multisektorsku saradnju, u svrhu dobijanja preciznijih podataka sprovedeno je kvalitativno istraživanje u kome je korištena metoda prikupljanja podataka, tehnika intervjuisanje, a kao instrument je korišten strukturisani intervju. Intervjuom se nastojalo doći do saznanja o pokretačima inicijativa preventivnih aktivnosti, načinima provođenja, multisektorskom pristupu u provođenju preventivnih aktivnosti, preventivnim mjerama, uključivanju javnosti u njihovu realizaciju, kao i načinima finansiranja provedenih aktivnosti. Analiza stanja u oblasti prevencije nasilja iz 2021. godine pokazala je da postoji napredak, odnosno uočeno je da je većina subjekata zaštite bila u većoj mjeri angažovana na provođenju različitih mjera i aktivnosti iz domena prevencije nasilja, kao i da se dio preventivnih aktivnosti provodio uvažavajući multisektorski pristup. I pored značajnog napretka, može se reći da i dalje prevencija nasilja u porodici nije na zadovoljavajućem nivou. S obzirom na to da se preventivne mjere provode sporadično, trebalo bi prije svega provoditi edukacije za profesionalce koji rade na slučajevima nasilja, čiji sadržaji bi omogućili da se sistem prevencije i zaštite žrtava nasilja u porodici u Republici Srpskoj uskladi sa standardima Konvencije Savjeta Evrope.

U fokusu ovog rada su preventivne mjere i aktivnosti čije je cilj sprečavanje i suzbijanje nasilja nad djecom u porodici i mogućnosti preventivnog djelovanja subjekata zaštite na lokalnom nivou. Konvencija Savjeta Evrope propisuje obaveze državama potpisnicama u sprovođenju prevencije nasilja. U ovom dijelu su prikazani *standardi* utvrđeni u Konvenciji Savjeta Evrope, koji određuju postupanja subjekata zaštite u oblasti prevencije, i mogućnosti njihove primjene u oblasti preventivnog djelovanja.

Za izgradnju sistema preventivnog djelovanja posebnu važnost imaju odredbe, odnosno standardi utvrđeni u trećem poglavlju Konvencije Savjeta Evrope, koji se odnose na prevenciju nasilja nad ženama i u porodici (članovi od 12. do 17). Standardi prevencije, kojima se određuju postupanja subjekata zaštite u oblasti prevencije nasilja nad ženama i u porodici, odnose se na: podizanje nivoa svijesti, obrazovanje, usavršavanje stručnih osoba, preventivnu intervenciju i terapijske programe, i učestvovanje privatnog sektora i medija. Konvencijom se zahtijeva da države potpisnice preduzmu potrebne mjere u promociji promjena društvenih i kulturnih obrazaca ponašanja žena i muškaraca s ciljem iskorjenjivanja predrasuda, običaja, tradicija i svih drugih postupanja u praksi, kao i zakonodavne i druge mjere za sprečavanje svih oblika nasilja od strane bilo kog fizičkog ili pravnog lica. Takođe, od država se zahtijeva da uzmu u obzir specifične potrebe posebno ranjivih grupa.

Standard *podizanje nivoa svijesti* od država potpisnica zahtijeva da obezbijede dobru informisanost o različitim oblicima nasilja, o njegovim manifestacijama i posljedicama, a sve s ciljem podizanja svijesti građana o nasilju u porodici, što će omogućiti lakše prepoznavanje nasilja, osnaživanje žrtava nasilja, ali i drugih građana da prijavljuju nasilje, za šta su zaduženi subjekti zaštite. U standardu koji se odnosi na *obrazovanje*, ističe se da postoji obaveza uvođenja sadržaja o nasilju u formalno obrazovanje, u neformalne obrazovne sadržaje, a takođe i u medije, kulturne i sportske aktivnosti, i aktivnosti za provođenje slobodnog vremena. Standard *usavršavanje stručnih osoba*, koji obavezuje države da obezbijede kontinuirano usavršavanje profesionalaca koje rade sa žrtvama ili počiniocima svih djela nasilja, kao i osposobljavanje za multisektorsku saradnju, smatra se jednom od značajnijih mjera preventivnog djelovanja. U Konvenciji je utvrđen i standard koji se odnosi na *preventivno djelovanje i terapijski rad sa počiniocima nasilja*, čiji je cilj sprečavanje daljeg nasilja i promjene nasilnih obrazaca ponašanja kod počinitelja. Svrha standarda *privatni sektor i mediji* je da se obezbijedi podsticanje privatnog sektora, sektora informacijske i komunikacijske tehnologije i medija na učestvovanje u izradi i provođenju politika, što podrazumijeva i izradu kodeksa za medijsko izvještavanje o slučajevima nasilja.

Djelovanje subjekata zaštite u oblasti prevencije, pored pitanja koje mjere i aktivnosti bi trebalo provoditi, otvara i pitanje mogućnosti multisektorskog preventivnog djelovanja, kao i pitanje kako svaki od navedenih subjekata zaštite može predložene mjere i aktivnosti prevencije prilagoditi specifičnim okolnostima.

Svaki subjekt zaštite ima važnu ulogu i može da u značajnoj mjeri, samostalno ili zajedno sa drugim subjektima, doprinese sprečavanju i suzbijanju nasilja nad djecom u porodici. S obzirom na to da prevencija nasilja nad djecom predstavlja za subjekte zaštite poseban izazov, aktivnim uključivanjem i angažovanjem institucija i ustanova značajno se može unaprijediti preventivno djelovanje. U nastavku su prikazane *mogućnosti provođenja preventivnih aktivnosti* pojedinih subjekata zaštite na lokalnom nivou i načini prilagođavanja mjera i aktivnosti specifičnim okolnostima pojedinih subjekata.

Lokalne zajednice su, u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi („Sl.glasnik Republike Srpske“ br. 97/16, 36/19. i 61/21), u obavezi da informišu i obavještavaju javnost o pitanjima koja su značajna za život i rad građana na području lokalne zajednice, od kojih se kao veoma značajan izdvaja problem nasilja nad djecom u porodici. U skladu s tim, lokalne zajednice imaju obavezu da učine dostupnim podatke o stanju nasilja nad djecom u porodici na svom području. Lokalna zajednica se može angažovati na provođenju prevencije nasilja u porodici kroz sledeće aktivnosti: planiranje preventivnih aktivnosti u okviru akcionih planova; osmišljavanje i realizacija opštih i specijalizovanih kampanja o nasilju u porodici i nasilju nad djecom; pružanje finansijske podrške za realizaciju preventivnih aktivnosti; provođenje aktivnosti čiji je cilj edukacija građana; uključivanje sadržaja o nasilju u obrazovne programe predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola na nivou lokalnih zajednica; jačanje profesionalnih kompetencija stručnjaka koji su angažovani na poslovima nasilja u porodici i druge aktivnosti.

Policija ima važnu ulogu u provođenju prevencije nasilja nad djecom u porodici, koja se ogleda u osmišljavanju i realizaciji programa prevencije i javnih kampanja, posebno kampanja kojima se podstiče prijavljivanje nasilja, samostalno ili u saradnji sa drugim subjektima. Uzimajući u obzir činjenicu da veliki broj policajaca, koji rade sa žrtvama nasilja, nisu prošli neophodne edukacije o nasilju u porodici, značajna preventivna mjera je podizanje stručnih kompetencija zaposlenih u policiji, permanentno edukovanje profesionalaca za rad sa žrtvama nasilja, za rad sa počiniocima nasilja, kao i za pružanje multisektorskog odgovora u zaštiti žrtava nasilja, i radu sa počiniocima nasilja nad djecom u porodici. Takođe, neophodno je raditi na podizanju svijesti profesionalaca o nasilju nad djecom u porodici kao društvenom problemu.

Centri za socijalni rad, u provođenju socijalne zaštite i socijalnog rada, na osnovu Zakona o socijalnoj zaštiti, obavljaju stručne poslove, od kojih se kao značajni izdvajaju razvoj i unapređenje preventivnih aktivnosti koje doprinose sprečavanju i suzbijanju socijalnih problema (član 101. stav 2). U skladu s tim, centri bi trebalo da provode niz mjera koje se mogu posmatrati kao aktivnosti primarne, sekundarne i tercijarne prevencije nasilja nad djecom u porodici. Aktivnosti primarne prevencije se odnose na sprovođenje programa i usluga koje su namijenjene opštoj populaciji, kao i na osmišljavanje i realizaciju opštih i specijalizovanih kampanja s ciljem širenja informacija u javnosti i podizanja svijesti stanovništva o raširenosti pojave nasilja nad djecom u porodici, oblicima nasilja i posljedicama koje ostavlja. Centri mogu samostalno ili u saradnji sa drugim subjektima zaštite da provode aktivnosti čiji je cilj ohrabrivanje prijavljivanja nasilja. Centri bi trebalo da podatke o stanju u oblasti nasilja nad djecom u porodici, koje dostavljaju opštinama, učine dostupnim široj javnosti. Mjere primarne prevencije obuhvataju i podizanje stručnih kompetencija profesionalaca koji rade na slučajevima nasilja nad djecom i u porodici i osposobljavanje za multisektorsku saradnju. Savjetodavne, edukativne i socijalnozaštitne mjere i usluge ubrajaju se u aktivnosti sekundarne prevencije i provode se sa grupama za koje se smatra da postoji visok rizik da postanu žrtve nasilja. Centri bi trebalo da provode i mjere tercijarne prevencije nasilja nad djecom u porodici, koje podrazumijevaju programe za rad sa žrtvama nasilja. Socijalna i porodičnopravna zaštita djece žrtava nasilja i terapijski rad sa počiniocima nasilja takođe se ubrajaju u aktivnosti tercijarne prevencije (Rakanović Radonjić i Šćepović, 2018: 36).

Pravosudni organi (sudovi i tužilaštva) imaju značajnu ulogu u provođenju preventivnih aktivnosti. Profesionalci zaposleni u pravosudnim organima u obavezi su da se, u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, pri Centru za edukaciju sudija i tužilaca RS permanentno edukuju za rad na slučajevima nasilja. Cilj edukacija je ne samo sticanje znanja i senzibilizacija profesionalaca koji rade na slučajevima nasilja u porodici, već i unapređenje rada i osposobljavanje sudija da postupaju na isti način u svim predmetima nasilja u porodici. Zaposleni u sudovima i tužilaštvima bi svakako trebalo da budu obuhvaćeni i edukacijama koje su usmjerene na pružanje multisektorskog odgovora u slučajevima nasilja u porodici. Takođe, treba da se angažuju zajedno sa ostalim subjektima zaštite na provođenju kampanja, kao i na osmišljavanju i realizaciji programa preventivnog djelovanja.

Zdravstvene ustanove su u skladu sa svojom osnovnom djelatnošću redovno angažovane na provođenju preventivnih aktivnosti čiji je cilj prevencija bolesti. S ciljem povećanja senzibilizacije zaposlenih u zdravstvenom sektoru, koji rade na slučajevima nasilja nad djecom u porodici, kao i osjetljivosti za prepoznavanje slučajeva nasilja nad djecom, preventivni rad bi trebalo usmjeriti na edukaciju profesionalaca. Takođe, trebalo bi omogućiti da i ostali zaposleni, koji nisu medicinski

radnici, budu obuhvaćeni određenim edukacijama. Zdravstvene ustanove bi trebalo da provode preventivne aktivnosti u zajednici, da rade na osmišljavanju i provođenju javnih kampanja i preventivnih programa, posebno programa za rad sa počiniocima nasilja. Posebno je važno da zaposleni budu obuhvaćeni edukacijama o pružanju multisektorskog odgovora u zaštiti žrtava nasilja.

Vaspitno-obrazovne ustanove predstavljaju mjesto gdje i drugi subjekti zaštite provode niz preventivnih mjera i aktivnosti, prije svega edukativne aktivnosti sa učenicima, roditeljima i zaposlenima. Takođe, vaspitno obrazovne ustanove imaju značajnu ulogu u provođenju promotivno-propagandnih aktivnosti, u osmišljavanju i provođenju kampanja, organizovanju tribina, u osmišljavanju i distribuciji različitih vrsta propagandnog materijala. Značajnu preventivnu mjeru predstavlja uključivanje sadržaja o nasilju u obrazovne programe, kako formalne, tako i neformalne, u osnovnim i srednjim školama. Pored toga, trebalo bi uvoditi sadržaje o nasilju u programe predškolskih ustanova, kao i nastavne predmete o nasilju u porodici u nastavne planove visokoškolskih ustanova, gdje se

Nevladine organizacije, koje predstavljaju subjekte podrške žrtava nasilja, kao što je već istaknuto, u najvećoj mjeri su bile angažovane i dale najznačajniji doprinos na provođenju svih oblika i vrsta preventivnih mjera i aktivnosti, kao što su provođenje opštih, a posebno specijalizovanih kampanja (nasilje nad ženama), osmišljavanje i realizacija različitih preventivnih programa, prisustvo u medijima, na društvenim mrežama, rad sa počiniocima nasilja i sl. Važno je istaći da su upravo nevladine organizacije u Republici Srpskoj organizovale prve edukacije za profesionalce koji rade na slučajevima nasilja. Zaposleni u nevladinom sektoru, koji najčešće pružaju specijalizovane usluge žrtvama nasilja, trebalo bi da se permanentno edukuju, što predstavlja jednu od preventivnih mjera.

Zaključak

Neosporno je da nasilje u porodici, a posebno nasilje nad djecom u porodici predstavlja šveprisutan socijalni problem. Adekvatan društveni odgovor na ovaj problem, koji je usmjeren na pružanje efikasne i sveobuhvatne zaštite žrtava nasilja u porodici, sankcionisanje počinitelaca i smanjenje broja slučajeva nasilja u porodici zahtijeva, prije svega, stvaranje dobre zakonske regulative. Donošenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici ukazuje da je problem nasilja u porodici u Republici Srpskoj prepoznat kao ozbiljan društveni problem, i da postoji zainteresovanost države da zaštiti žrtve od nasilja u porodici. Prepoznato je da je neophodno jačanje kapaciteta svih društvenih sistema, koji treba da obezbjeđuju zaštitu svih žrtava nasilja, a posebno zaštitu djece i drugih socijalno osjetljivih grupa. Takođe, kontinuirano se radi na uređenju procedura za postupanje u slučajevima zanemarivanja i zlostavljanja djece u porodici, kao i na unapređenju modela procjene, s ciljem pružanja blagovremene i adekvatne zaštite zanemarenoj i zlostavljanoj djeci. Međutim, i pored toga što postoji pravna regulativa, zakonski i podzakonski mehanizmi kojima se obezbjeđuje zaštita djece žrtava nasilja u porodici, kao i sankcionisanje neprihvatljivih ponašanja roditelja prema djeci, potrebno je da mehanizmi borbe protiv nasilja obuhvate i mjere prevencije, odnosno mjere za sprečavanje i suzbijanje nasilja. Primjena štandarda Konvencije Savjeta Evrope, koji se odnose na prevenciju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, predstavlja značajan doprinos unapređenju preventivnog djelovanja svih subjekata zaštite na lokalnom nivou. S ciljem ostvarivanja multisektorske saradnje u provođenju preventivnih mjera i aktivnosti subjekata zaštite, u radu su analizirani standardi prevencije, prikazane su mogućnosti njihove primjene i preporuke za preventivno djelovanje usmjerene na sprečavanje i suzbijanje nasilja nad djecom u porodici. Profesionalci treba da budu osposobljeni da djeci, žrtvama nasilja u porodici pružaju efikasnu i efektivnu zaštitu i podršku tokom cjelokupnog postupka zaštite, i da koordinisano provode sve mjere prevencije iz njihove nadležnosti. S obzirom na to da se preventivnim djelovanjem sprečava dalje nasilje i povećava mogućnost izostajanja neprimjerenih ponašanja roditelja prema djeci, subjekti zaštite bi trebalo da permanentno razvijaju nove strategije preventivnog djelovanja.

Literatura:

1. Ajduković, M. (2008). Rane intervencije i ostale intervencije u zajednici kao podrška roditeljima pod rizicima. U: Ajduković, M. i Radočaj, T. (ur.). *Pravo djeteta na život u obitelji* (str. 57–77). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
2. Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*. Volume I: Attachment. New York: Basic Books.
3. Buljan Flander, G., i Kocijan Hercigonja, D. (2003). *Zanemarivanje i zlostavljanje djece*. Zagreb: Marko M. Usluge.
4. Ekerman, N. V. (1966). *Psihodinamika porodičnog života, dijagnoza i liječenje porodičnih odnosa*. Titograd: Grafički zavod.
5. Golubović, Z. (1981). *Porodica kao ljudska zajednica*. Zagreb: Naprijed.
6. Howe, D. (1995). *Attachment Theory for Social Work Practice*. Houndmills: Palgrave.
7. Kaprara, Đ. V., i Červone, D. (2003). *Ličnost – determinante, dinamika, potencijali*. Beograd: Dereta.
8. Killen, K. (2001). *Izdani – zlostavljana djeca su odgovornost svih nas*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
9. *Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici* („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori“ broj 19/13).
10. *Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta* (1989). Preuzeto 16.08.2021. sa: <http://www.unicef.org>
11. Main, M. (1999). Epilogue. Attachment Theory: Eighteen Points with Suggestions for Future Studies. U: J. Cassidy i P. R. Shaver. (Eds.). *Handbook of attachment. Theory, research and clinical applications*, 845–887. New York: The Guilford Press.
12. Maslov, A. H. (1982). *Motivacija i ličnost*. Beograd: Nolit.
13. Milojković, M., Srna, J., i Mićović, R. (1997). *Porodična terapija*. Beograd: Centar za brak i porodicu.
14. Milovanović, M., i Krgović, T. (2003). *Centri za socijalni rad. Nastanak – praksa – perspektiva*. Beograd: Udruženje stručnih radnika socijalne zaštite Republike Srbije.
15. Polovina, N. (2007). *Osećajno vezivanje*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
16. *Porodični zakon Republike Srpske* („Službeni glasnik Republike Srpske” br. 54/02, 41/08. i 63/14).
17. *Protokol o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece* („Službeni glasnik Republike Srpske” br. 82/13).
18. Rakanović Radonjić, A. i Šćepović, D. (2018). Subjekt postupanja – centar za socijalni rad. U: Šćepović, D. (ur): *Multisektorski odgovor na nasilje nad ženama i nasilje u porodici*. (str.34-54). Banja Luka: Vlada Republike Srpske - Gender centar Republike Srpske.
19. Rohner, R. P. (2004). The „acceptance-rejection syndrome”. Universal correlates of parental acceptance-rejection. *American Psychologist*, 58, 830–840.
20. Šćepović, D. (2021). *Izveštaj Mentorskog tima o sprovedenim aktivnostima u okviru mentorskog praćenja primjene znanja i vještina stečenih na obukama po Modulu za multisektorsku obuku za pružaoce usluga u skladu sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju svih oblika nasilja nad ženama i u porodici na lokalnom nivou vlasti*. Banja Luka: Gender centar RS.
21. Šćepović, D. (2018). *Dijete, porodični odnosi i socijalni rad*. Banja Luka: Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Banjoj Luci.
22. Šćepović, D. i Rakanović-Radonjić, A. (2018). *Nasilje u porodici kroz prizmu socijalnog rada*. (str.203-227) u: Zlokapa, Z. (ur.), (Re)konstrukcija društvene stvarnosti“ Univerzitet u Banjoj Luci, Fakultet političkih nauka, Banja Luka.
23. Šućur Janjetović, V. (2018). *Izveštaj o sprovedenim aktivnostima u okviru mentorskog praćenja primjene znanja i vještina stečenih na obukama po Modulu za multisektorsku*

obuku za pružaoce usluga u skladu sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i u porodici na lokalnom nivou vlasti u Zvorniku, Bratuncu, Milićima, Višegradu, Rudom, Novom Goraždu i Gradu Istočno Sarajevo sa pripadajućim opštinama. Banja Luka: Gender centar RS.

24. Vidanović, I., i Kolar, D. (2008). *Mentalna higijena*. Beograd: autorsko izdanje.
25. World Health Organisation (1999). *Report on Consultation on Child Abuse Prevention*, 29–31 March 1999, Geneva.
26. *Zakon o lokalnoj samoupravi* ("Sl. glasnik Republike Srpske" br. 97/16, 36/19 i 61/21).
27. *Zakon o socijalnoj zaštiti* ("Sl. glasnik RS" br. 37/12, 90/16, 94/19. i 42/20).
28. *Zakon o zaštiti od nasilja u porodici* ("Sl. glasnik Republike Srpske" br. 201/12, 108/13, 82/15 i 84/19).

PREVENTION AS A FACTOR OF IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF NEGLECTED AND ABUSED CHILDREN IN THE FAMILY

Dragana Šćepović, PhD¹

University of Banja Luka

Faculty of Political Science

Abstract: *Although there are difficulties in giving a generally accepted definition of the term violence against children, most authors agree that the basic forms of violence against children in the family are neglect and physical, psychological and sexual abuse. Social work centres have public authority and duty to protect children, their rights and interests, but also to provide support and assistance to parents, with the aim of improving the quality of life of children in the family. In cases of neglect and abuse of children in the family, the centres intervene with measures of social and family protection and take measures to prevent further violence. Along with social work centres, other protection subjects (police, prosecutors, courts, health and educational institutions), whose task is not only to protect victims and process violence, but also to prevent and combat domestic violence, represent key actors in the implementation of all forms and measures of prevention. In order to build a system and achieve better preventive action, the paper analyses the prevention standards contained in the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (raising awareness of violence as a social problem, introducing content on violence in educational programs, professional development, sensitization of professionals and their training for inter-sectoral cooperation and preventive work with perpetrators of violence). Considering that preventive activities are not significantly represented within the regular activities of protection subjects, the paper points to their obligations and possibilities of implementing preventive measures at the local level. The implementation of preventive activities, which are aimed at preventing, combating, but also stopping further violence, implies an interdisciplinary approach and multi-sectoral cooperation of all protection subjects. In this sense, special attention is paid to the coordinated action of all subjects involved in the prevention process, which aims to harmonize procedures and activities, and increase the responsibility of all participants.*

Key words: *prevention, neglect, abuse, children, family*